Наукові перспективи
Видавнича група

НАУКА і ТЕХНІКА СЬОГОДНІ

№ 2 (56)
2026

Видавнича група «Наукові перспективи»

Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного управління

Асоціація науковців України

«Наука і техніка сьогодні»

Випуск № 2(56) 2026

Київ – 2026

ISSN 2786-6025 Online

УДК 001.32:1 /3](477)(02)

R40-05553

DOI: **https://doi.org/10.52058/2786-6025-2026-2(56)**

«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)»: журнал. 2026. № 2(56) 2026. С. 2589

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2022 № 320 журналу присвоєно категорію "Б" із економіки та педагогіки (спеціальності – 015 - Педагогічні науки; 076 - Економічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 530 журналу присвоєно категорію "Б" із права (спеціальність – 081 Юридичні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 10.10.2022 № 894 журналу присвоєно категорію "Б" із техніки (спеціальність - 122 Комп'ютерні науки)

Журнал видається за підтримки Міждержавної гільдії інженерів консультантів, Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання»

Рекомендовано до видавництва Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 24.02.2026, № 8/2-26)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible

Згідно Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15.01.2018 № 32, повнотекстовий доступ до наукових статей журналу представлений на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України та в Національному репозитарії академічних текстів

Головний редактор:

Головний редактор: Коренева Інна Миколаївна *- доктор педагогічних наук, професор, декан факультету природничої і фізико-математичної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка; професор кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (Україна)*

Редакційна колегія:

- **Бабчук Олена Григоріївна** - кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ (Україна)
- **Біляковська Ольга Орестівна** - доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (Україна)
- **Гончарук Валентина Анатоліївна** - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)

ISSN 2786-6025 Online

Коломієць М.Б., Губа Б.В. 973
ГЕНЕЗА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Корець М.С., Іщенко С.М., Кучменко О.М. 992
ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ГІДРАВЛІКИ ТА ТЕРМОДИНАМІКИ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ З ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Крамська З.М. 1001
ЦЕНТРИ ОСВІТИ І ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ІНТЕГРОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Кубик Л.Я., Кужій Л.І., Цебенко О.З. 1016
ВПРОВАДЖЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ В ІТ КОЛЕДЖІ ЛЬВІВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ

Куций М.В. 1034
МОДЕЛІ ІНТЕГРАЦІЇ ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ

Лілік О.О. 1047
ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Лодатко Є.О. 1060
ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ РІШУЧОСТІ ТА ВПЕВНЕНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Марецька Л.П., Печарська В.П., Зубчик А.Ю. 1071
ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ЗАСТОСУНКІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Марєєва Т.В. 1088
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

№ 2(56)
2026
НАУКА і ТЕХНІКА СЬОГОДНІ
ISSN 2786-6025 Online
УДК 37.048.45 (477)

https://doi.org/10.52058/2786-6025-2026-2(56)-973-991

Коломієць Микола Борисович кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної освіти факультету технологій та дизайну, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, https://orcid.org/0000-0003-0960-345X

Губа Богдан Володимирович здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри технологічної освіти факультету технологій та дизайну, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, https://orcid.org/0009-0006-5078-5303

ГЕНЕЗА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку професійної орієнтації школярів в Україні у контексті суспільно-політичних та соціально-економічних трансформацій XX – початку XXI століття. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі свідомого професійного самовизначення молоді в умовах ринкової економіки, конкуренції, безробіття та структурних змін на ринку праці. Наголошено, що своєчасний і обґрунтований вибір професії безпосередньо впливає на ефективність професійної підготовки, конкурентоспроможність випускників і реалізацію їхнього особистісного потенціалу. Особливої значущості проблема набуває у зв'язку з упровадженням нового стандарту профільної середньої освіти, який орієнтує школу на формування компетентностей для свідомого вибору життєвого та професійного шляху.

У дослідженні на основі аналізу нормативних документів та наукових досліджень дотичних до проблеми простежено етапи становлення й розвитку системи професійної орієнтації школярів. Період 1920-1935 рр. виокремлено як становлення теоретичного та експериментального дослідження проблем вибору професії; період ідеологічного згортання 1936–1950-х рр., що привів до занепаду наукових досліджень з профорієнтації молоді; період часткового відновлення у 1960–1980-х рр., що зводилося до усвідомлення особистістю значущості суспільних вимог і свідомого прийняття ідеологічних норм, правил та приписів у професійній діяльності та спілкуванні; період інституційного посилення в середині 1980-х років; період трансформацій у період незалежності України та модернізації після 2008 року. Показано, що зміст і спрямування

ISSN 2786-6025 Online

профорієнтаційної роботи визначалися потребами держави та характером економічної системи: від забезпечення планового господарства кадрами до визнання пріоритету особистісно орієнтованої моделі професійного самовизначення.

Обґрунтовано, що сучасна профільна школа має створювати умови для активної участі учнів у процесі вибору професії, розвитку їх психологічної готовності до праці, мобільності та здатності до навчання впродовж життя. Зроблено висновок про необхідність оновлення змісту, форм і методів профорієнтаційної роботи з урахуванням викликів глобалізованого ринку праці та потреб особистості.

Ключові слова: професійна орієнтація, професійне самовизначення, профільна середня освіта, ринок праці, готовність до вибору професії.

Kolomiiets Mykola Candidate of Pedagogical sciences, Associate professor, Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine, Faculty of Technology and Design, technological education chair, Kyiv, https://orcid.org/0000-0003-0960-345X)

Huba Bohdan PhD Candidate (Educational-Scientific Level of Higher Education in Ukraine), Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine, Faculty of Technology and Design, technological education chair, Kyiv, https://orcid.org/0009-0006-5078-5303

THE GENESIS OF VOCATIONAL ORIENTATION AMONG SCHOOL YOUTH IN UKRAINE

Abstract. The article presents a historical and pedagogical analysis of the development of career guidance for school students in Ukraine in the context of socio-political and socio-economic transformations of the 20th and early 21st centuries. The relevance of the study is obusловлено by the growing role of conscious professional self-determination of young people under the conditions of a market economy, competition, unemployment, and structural changes in the labor market. It is emphasized that a timely and well-grounded career choice directly affects the effectiveness of professional training, graduates' competitiveness, and the realization of their personal potential. The issue acquires particular significance in connection with the implementation of the new standard of specialized secondary education, which orients schools toward developing competencies necessary for a conscious choice of life and career paths.

Based on the analysis of regulatory documents and scholarly research related to the issue, the study traces the stages of formation and development of the system

ISSN 2786-6025 Online
of career guidance for school students. The period of 1920–1935 is identified as the stage of theoretical and experimental research on career choice problems; the period of ideological decline in 1936–1950s led to the deterioration of scientific research in youth career guidance; the period of partial restoration in the 1960–1980s was characterized by an emphasis on individuals' awareness of the significance of social demands and the conscious acceptance of ideological norms, rules, and prescriptions in professional activity and communication; the period of institutional strengthening occurred in the mid-1980s; and the period of transformations took place during Ukraine's independence and modernization after 2008. It is shown that the content and direction of career guidance activities were determined by the needs of the state and the nature of the economic system: from providing personnel for a planned economy to recognizing the priority of a personality-oriented model of professional self-determination.

It is substantiated that a modern specialized secondary school should create conditions for students' active participation in the process of career choice, the development of their psychological readiness for work, mobility, and the ability for lifelong learning. The conclusion is drawn that it is necessary to update the content, forms, and methods of career guidance activities in view of the challenges of the globalized labor market and the needs of the individual.

Keywords: career guidance, professional self-determination, specialized secondary education, labor market, readiness for career choice.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економічних відносин, ринку праці, нових форм власності, безробіття та конкуренції, своєчасний та обґрунтований вибір молоддю професії та професійного навчального закладу набуває все більшого економічного та соціального значення.

Відомо, що успішний вибір професії в значній мірі визначає результати праці, рівень добробуту та сприяє реалізації особистісного потенціалу, що дозволяє державі отримувати максимальну віддачу. Необґрунтований або помилковий вибір професії випускниками закладів загальної середньої освіти може негативно вплинути на якість їхнього навчання у закладах професійної та вищої освіти та знизити їх конкурентоспроможність на ринку праці. В цій ситуації актуально й гостро постає проблема надання конкретної допомоги молоді в професійному самовизначенні засобами професійної орієнтації. Формування психологічної готовності випускників шкіл до усвідомленого вибору професії та до праці стало не лише необхідністю, а й складним і багатогранним процесом. Особливої важливості означена проблема набуває у зв'язку з прийняттям нового стандарту профільної середньої освіти, який має бути впроваджений з 1 вересня 2027 року. У Стандарті, серед іншого, зазначено, що метою профільної середньої освіти є формування компе-

ISSN 2786-6025 Online

тентностей, необхідних для свідомого вибору подальшого життєвого шляху, освіти протягом життя, трудової діяльності та самореалізації [21].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах глобального ринку праці вибір професії стає все більш комплексним завданням, що вимагає від молоді ґрунтовного знання власних можливостей та потреб суспільства. Профільна школа в Україні є ключовою ланкою в цьому процесі, адже має на меті підготовку учнів до свідомого планування кар'єри.

Розвиток професійної орієнтації в Україні відображено в працях М. Гриньової [3], Н. Пономарьової [17], О. Коропецької [8], М. Кузів [9], М. Піддячого [16], Н.Пономарьової [18], В. Сліпчук [30], А. Черниш [32] та інших. Аналізуючи розвиток професійної орієнтації слід опиратися на суспільно-політичні та соціально-економічні умови, в яких існувала Україна в XX столітті. Це, насамперед, перебування в імперській залежності від комуністичного режиму, який визначав вектори розвитку українського суспільства протягом десятиліть.

Мета статті. Дослідити розвиток професійної орієнтації школярів в різні історичні періоди розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Питання правильного вибору життєвого шляху постало перед людством ще за часів Сократа та Сковороди. Саме український філософ і гуманіст Григорій Сковорода обстоював у своїх роздумах ідею «сродної праці», під якою розумів трудову діяльність, до якої є хист, лежить душа. Він зазначав, що коли праця природна, то вона трудівникові солодка і цілком не має значення становий розподіл праці. Бджолі, наприклад, «труд солодший за мед і солодший за стільники. До того вона природжена». Відтак і тяжка праця стає солодкою при природженості. «Сто спорідненостей, сто звань, і всі почесні й законні» [29, с. 422].

Проте потреба в спеціальній системі професійної орієнтації виникла у другій половині XIX століття з розвитком промисловості та збільшенням кількості робітників, яких залучали для роботи. Власники виробництв усвідомили, що різні робітники виконують одні й ті ж професійні функції з різною ефективністю. Це привело до того, що виникла необхідність у проведенні спеціальних досліджень, спрямованих на вивчення особливостей людини та способів їх діагностики для відбору кандидатів на професію. У 1883 році психолог Ф. Гальтон запропонував для цього використовувати тести. В цей же час у Європі вчені працюють над методичними посібниками для проведення відбору робітників. Першим таким посібником вважається «Управління вибором професії», виданий 1849 року у Франції, в якому було проаналізовано різні професії та окреслено здібності, необхідні для оволодіння цими професіями [28]. Якщо в кінці XIX століття профорієнтаційні зусилля зосереджувалися, в першу чергу, на професійному відборі, то на початку XX

ISSN 2786-6025 Online

століття дослідження набували більш комплексного характеру. Так Ф. Парсонс, з метою кращого розподілу і працевлаштування емігрантів у промисловості обґрунтував у 1908 році три ключові фактори вибору професії [1], суть яких зводилася до розуміння претендентом на роботу своїх здібностей, можливостей, умінь та співставлення їх з умовами досягнення успіху у різних сферах діяльності.

Сучасні дослідники [17; 28; 27] вважають Ф. Парсонса засновником професійної орієнтації як певної системи управління вибором професії. Спираючись на свій досвід він стверджував, що управління вибором професії має бути справою державних шкіл з відповідними працівниками, які б були спеціально навчені справі управління вибором професії [1, с.93-111].

Становлення профорієнтації молоді як системи в Україні започатковане в 20-і роки XX століття і було обумовлене розвитком економіки, насамперед індустріалізацією, що привело до виникнення проблем, пов'язаних із забезпеченням робітничими кадрами. Для цього періоду характерними є спроби теоретичного та експериментального дослідження проблеми вибору професії. Центром роботи з професійної орієнтації став Всеукраїнський інститут праці у м. Харкові, де починаючи з 1921 року стали вивчати проблеми вибору професії. У 1924 році в штаті інституту налічувалося «6 дослідувачів, 3 асистента психології, 8 випробувачів-фізіологів, 6 професіографів психологів і гігієністів» [33, с.519]. Суттєві зміни в розвитку професійної орієнтація молоді відбувалися у 30-х роках XX століття. В цей час розроблялося та впроваджувалося в навчальний процес шкіл широке коло теоретичних питань професійної орієнтації та професійного відбору. Але коло питань професійного визначення в умовах школи почало збільшуватись, і тому у 1932 році було створено штаб з координації досліджень проблем подальшої шкільної профорієнтації [2, с. 112]. В 1930-ті роки Центральна лабораторія з профконсультування та профвідбору ВЦСПС зайнялась розробкою системи шкільної профорієнтації, а в 1932 році був створений штаб, який займався координацією досліджень з проблем шкільної профорієнтації [8, с.51]. Як відзначає М. Гриньова позитивні зміни в розвитку професійної орієнтації були визнані владою шкідницькими у 1936 році. «Саме питання професійної орієнтації та професійного визначення виявилися найвразливішими у виборі свободи людей. Продовженням такого критичного становища профорієнтації у 1937 році за наказом чиновників відбулося скасування трудового навчання у школах та різка відмова від профорієнтаційної роботи з учнями» [3, с.37]. Постанова ЦК ВКП (б) «Про педологічні перекручення в системі Наркомосів» від 4 липня 1936 р. [11] фактично завершила ліквідацію української національної школи, директивно перетворивши її «з самобутньої, творчої, інноваційної на єдиноначальну, уніфіковану та обмежену суворими

ISSN 2786-6025 Online

ідеологічними настановами. Такій освітній системі педологія з її прагненням до індивідуалізації та диференціації педагогічного процесу була не потрібна» [34, с.288]. Такий тиск та заборона обумовлені намаганням тоталітарного радянського режиму забезпечити домінування в учнів почуття суспільного обов'язку у виборі професійної діяльності перед особистими можливостями та інтересами. Це мало забезпечити притік робітничих кадрів у промисловість, що розвивалася швидкими темпами. Тому першим періодом розвитку проф-орієнтації в Україні є 20-ті – 1936 р. XX століття.

Період з 1936 року до початку 60-х років XX століття характеризується відсутністю серйозних наукових досліджень і спроб розбудови державної системи професійної орієнтації. В цей період в Україні, як і в усьому СРСР, відбувалися реформування системи освіти, що мало на меті централізацію управління освітою, єдину структуру та зміст навчання, що базувався на марксистсько-ленінській ідеології. «Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР» завданням школи визначав «підготовку учнів до життя, суспільно корисної праці, дальше підвищення рівня загальної і політехнічної освіти, підготовку освічених людей, які б добре знали основи наук, виховання молоді в дусі глибокої поваги до принципів соціалістичного суспільства, в дусі ідей комунізму. Провідним началом життя і виховання в середній школі повинен стати тісний зв'язок навчання з працею, з практикою комуністичного будівництва» [5, с.7]. Зрозуміло, що в таких умовах ні про який вільний вибір професії мови не могло бути. Однак, певна профорієнтаційна робота проводилася вчителями у школах і професійно-технічних закладах освіти, а також через засоби масової інформації. Найбільш поширеними формами професійної орієнтації були лекції, зустрічі з передовими працівниками підприємств і сільського господарства, екскурсії до них на підприємства тощо [7; 17; 28; 16; 32; 9; 3].

На початку 1960-х років при Науково-дослідному інституті теорії та історії педагогіки Академії педагогічних наук СРСР було створено наукову групу з питань професійного вибору та трудового навчання під керівництвом А. Волковського. У той же період у Київському науково-дослідному інституті психології відкрили наукову лабораторію професійної орієнтації молоді, де проводилася профконсультаційна робота під керівництвом Б. Федоришина [31, с. 119]. Були захищені дисертації з професійної орієнтації, проте значного впливу на практику роботи з учнівською молоддю вони не мали.

У 1974 році було створено міжшкільні навчально-виробничі комбінати трудового навчання і професійної орієнтації учнів [12]. Основними завданнями є: ознайомлення учнів із трудовими процесами і змістом праці робітників на підприємствах, здійснення професійної орієнтації учнів з підготовки їх до

ISSN 2786-6025 Online

свідомого вибору професії, навчання учнів початкових навичок праці з обраної професії. Міжшкільні навчально-виробничі комбінати є центрами роботи з професійної орієнтації серед учнів та їхніх батьків у школах району (міста). Проте профілі трудового навчання учнів у міжшкільних навчально-виробничих комбінатах визначаються з урахуванням місцевих потреб у робочих кадрах та наявної виробничої бази.

У 1977 році в Глухівському державному педагогічному інституті при кафедрі трудового навчання була створена лабораторія професійної орієнтації під керівництвом В. Д. Симоненка, яка займалася розробкою проблем професійної орієнтації. На тривалий час вона стала провідним центром з розробки проблем професійної орієнтації в Україні та Радянському Союзі. Лабораторія тісно співробітничала з відділом трудового навчання Українського науково-дослідного Інституту педагогіки, яким тоді керував В. М. Мадзігон [6].

Варто зазначити, що вся професійна орієнтація молоді і школярів спрямовувалася на вибір однієї професії на все життя, без урахування особистісних бажань, намірів і потреб, тобто на перше місце ставилися інтереси держави у необхідності забезпечити кадрами народне господарство та її обороноздатність.

Як зазначає М. Гриньова, у період із середини 1960-х до середини 1980-х років спостерігалася пасивність і занепад наукового розвитку професійної орієнтації. Це було зумовлено тим, що на державному рівні популяризувалися гасла на кшталт: «Всім класом на ферму!», «Всім на завод!» тощо. Зміст цих закликів ґрунтувався не на інтересах особистості, а на потребах народного господарства [3].

Тому вважаємо третій період розвитку професійної орієнтації школярів з 1960 по 1984 рік.

Саме у 1984 році в СРСР було прийнято ряд нормативних документів, які давали новий поштовх у розвитку профорієнтації школярів. 12 квітня 1984 року була прийнята постанова Верховної ради СРСР «Про основні напрямки реформи загальноосвітньої і професійної школи», якою передбачалося удосконалення роботи з професійної орієнтації учнів, активізацію діяльності міжвідомчих рад міських і районних комісій з професійної орієнтації молоді. Координувати роботу мав Державний комітет СРСР з праці та соціальних питань.

Постановою було передбачено створення в порядку досвіду у низці міських та сільських районів центри профорієнтації для організації роботи зі школами, учнями та батьками. У своїй діяльності вони повинні спиратися на міжшкільні навчально-виробничі комбінати, кабінети профорієнтації в школах, училищах і на підприємствах, знайомити учнів з сучасними професіями, інформувати про потреби народного господарства в кадрах, виявляти

ISSN 2786-6025 Online

психофізіологічні особливості, здібності та схильності учнів до певних видів та рекомендацій.

Система трудового виховання, навчання та професійної орієнтації учнів покликана підвести їх на час закінчення неповної середньої школи до обдуманого вибору професії та відповідного навчального закладу для продовження освіти [13, п.22, розд. 4]. В постанові зазначалося, що необхідно збільшувати кількість випускників неповної середньої школи, які вступають у професійно-технічні заклади освіти.

Постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про покращення трудового виховання, навчання, професійної орієнтації школярів і організації їх суспільно-корисної виробничої праці» від 12.04.1984 №314 передбачалося залучення школярів в період літніх канікул до посильної роботи в народному господарстві на добровільних засадах та закріплення за школами базових підприємств, на які покладалися, разом зі школою, відповідальність за організацію трудової підготовки учнів. Цією ж постановою передбачено:

- у ряді міст та сільських районів створити центри професійної орієнтації учнівської молоді;
- запровадити в школах курс "Основи виробництва. Вибір професії";
- підвищити рівень роботи навчально-методичних кабінетів професійної орієнтації у середніх загальноосвітніх школах, створити такі кабінети у міжшкільних навчально-виробничих комбінатах та великих дев'ятирічних школах.
- підготувати та видати необхідним накладом популярну енциклопедію професій для молоді, збільшити випуск довідкової літератури з професійної орієнтації [14].

В цей же період для забезпечення роботи з профорієнтації школярів та ведення курсу «Основи виробництва. Вибір професії» у педагогічних інститутах на базі факультетів, що готували вчителів трудового навчання, започатковано спеціальність «Загальнотехнічні дисципліни, праця і профорієнтація» з присвоєнням кваліфікації «Вчитель трудового навчання та загальнотехнічних дисциплін. Методист по профорієнтації» [6; 4]. У 1986 р. вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці, методистів з профорієнтації готували у Полтавському, Уманському, Херсонському та Глухівському педагогічних інститутах [10]. Для учнів 8-9 класів було введено курс «Основи виробництва. Вибір професії», а у 1985/86 навчальному році в 90,4% шкіл УРСР було створено кабінети профорієнтації [4, с.176].

У 1986 році відкрилася лабораторія трудового виховання і профорієнтації у структурі Інституту педагогіки АПН України, де під керівництвом кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника, Тименка Миколи Петровича, здійснювалися експериментальні дослідження проблеми

ISSN 2786-6025 Online

підготовки учнівської молоді до вибору майбутньої професії та трудової діяльності, готувалися наукові кадри [25]. В цей період науковці розглядали розвиток психіки людини лише через причинно-наслідкові детермінанти, що обмежувало проблему професійного самовизначення категорією свідомості. Саме свідомість визначала ставлення особистості до навколишнього світу та самої себе. Такий підхід формував уявлення про людину як пасивний об'єкт, який лише реагує на зовнішні впливи. Це, своєю чергою, зумовлювало трактування особистості як «гвинтика» у державно-виробничій системі, де її професійні характеристики визначалися системою освіти та виховання. Вважалося, що суспільство є основним чинником впливу на індивіда, а особистість як його частина виконує задані ролі й функції. Таким чином, у навчально-виховній системі особистість розглядалася виключно як об'єкт впливу, а середовище розвитку мало забезпечувати її наперед визначеним рівнем знань, сформованими поглядами, ідеями та переконаннями. У цьому контексті дослідження готовності особистості до професійного самовизначення зводилося до усвідомлення нею значущості суспільних вимог і свідомого прийняття ідеологічних норм, правил та приписів у професійній діяльності та спілкуванні.

До 1990 року в країні тривало розгортання системи центрів професійної орієнтації в регіонах, районних профконсультаційних пунктів, кабінетів професійної орієнтації в закладах середньої освіти. Отже четвертий період розвитку професійної орієнтації школярів вважаємо з 1984 до 1990 року.

У 1990 році у радянському суспільстві почала розвиватися ринкова економіка, почало зростати безробіття, що створило великі соціальні напруження. У грудні 1990 року Радою Міністрів Української РСР було прийнято Постанову про створення державної служби зайнятості в Українській РСР, що мала на меті «створення умов для реалізації права громадян на працю, а також забезпечення соціального захисту тимчасово непрацюючого населення» [26]. Саме до цієї служби перейшли повноваження здійснення профорієнтаційної роботи з населенням. У 1991 році Верховною Радою УРСР було прийнято Закон «Про зайнятість населення», який законодавчо закріпив за державною службою зайнятості необхідність надання безоплатних послуг з професійної орієнтації для населення, яке звернулося до служби в пошуках роботи [20, ст.9].

Прийняття означеного закону, на наш погляд, є знаковим, оскільки на законодавчому рівні було визнано факт наявності безробіття в країні та легалізовано безробіття, оскільки примушувати до праці в будь якій формі не допускалося. Це ставило нові виклики перед системою профорієнтації школярів, яка була орієнтована на ринок праці у соціалістичному плановому виробництві, на забезпечення потреби в робітничих кадрах.

ISSN 2786-6025 Online

Тому і вважаємо 1990 рік знаковим у розвитку системи профорієнтації молоді, а четвертий період – з середини 1984 по 1990 рік.

Зі здобуттям незалежності в України розпочалися демократичні перетворення, розбудова ринкової економіки на фоні погіршення економічної ситуації, викликаної розривом економічних зв'язків між підприємствами, галузями виробництва, зменшенням обсягів виробництва, закриттям підприємств орієнтованих на ринок СРСР. Це викликало зубожіння населення, збільшення безробітних, збільшення потоків трудових мігрантів за межі України. В таких умовах в Україні необхідно було змінювати підходи до організації професійної орієнтації школярів. На думку науковців [4; 15; 28] входження України в ринкову економіку призвело до практичного руйнування шкільної системи професійної орієнтації. «Проблема профорієнтації молоді стала ігноруватися більшістю державних чиновників від освіти. У зв'язку з переходом на ринкову економіку держава відмовилася від планування і гарантій у сфері освіти і працевлаштування своїх громадян» [15, с.122]. Суспільні й економічні проблеми 90-х років призвели до падіння престижності багатьох суспільно-необхідних професій, особливо робітничих. Більшість випускників тих років орієнтувалася на здобуття вищої освіти.

У 1994 році Постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.1994 №48 було затверджено Концепцію державної системи професійної орієнтації населення, де було визначено, що «Професійна орієнтація є соціально-економічною категорією за походженням, сутністю й показниками оцінки ефективності. За методами вирішення професійна орієнтація – це соціально-економічна, медико-фізіологічна та психолого-педагогічна проблема. Профорієнтаційна робота сприяє цілеспрямованому розвиткові здібностей і талантів людини, зростанню її професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я і виступає одним з найважливіших елементів державної політики в сфері соціального захисту та зайнятості населення» [24]. Означений документ визнавав наявність проблем з професійною орієнтацією у загальноосвітніх школах, адже «ця робота в більшості шкіл провадиться формально» [24, аб.3, розд.2].

Передбачалося, для організації профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти, міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, позашкільних, професійних і вищих навчальних закладах має бути введено посади профконсультантів. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 р. №467 було затверджено необхідний перелік проєктів законодавчих та нормативних документів що підлягають розробленню та здійсненню відповідно до виконання першого етапу реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення. У 1995 році було затверджено «Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається»,

ISSN 2786-6025 Online

яким, серед іншого, було виокремлено два періоди: допрофесійний і професійний.

Допрофесійний період включає початковий (пропедевтичний), пізнавально-пошуковий і базовий (визначальний) етапи.

Результатом пропедевтичного етапу мало бути сформоване у молодших школярів ставлення до себе, суспільства і професійної діяльності.

Пізнавально-пошуковий етап мав забезпечити вибір напрямку (профілю) навчання, продовження освіти у 8-9 класах.

Результатом базового етапу (8-9 (8-11) класи мала стати сформованість особистісно значимого смислу вибору професії, певної професійної спрямованості (професійних намірів, планів оволодіння професією, професійної перспективи), професійне самовизначення учнів, готовність до зміни професійної спрямованості та переорієнтації на суміжні професії, інші види діяльності, відповідно до індивідуальних особливостей учнів, та результатів профвідбору.

Положенням передбачалося: «У штатний розклад середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, професійних навчальних закладів вводяться посади практичних психологів-профконсультантів або методистів з профорієнтації» [23]. З 2000 року в Україні відбулося значне оновлення нормативно-правової бази та науково-методичних підходів до професійної орієнтації. Прийняті закони та накази спрямовані на підвищення ефективності професійної орієнтації та підготовки кадрів відповідно до сучасних вимог ринку праці. Проте політичні і соціально-економічні кризи, що супроводжували процес переходу від командної до ринкової економіки, від тоталітарного режиму управління до демократичного не дозволили виконати поставлені завдання з розвитку системи професійної орієнтації підростаючого покоління.

У 2008 році Кабінетом Міністрів України було затверджено нову Концепцію державної системи професійної орієнтації населення, що зумовлено зміною стану та тенденцій розвитку національної економіки в цілому і ринку праці зокрема, суспільної свідомості щодо сприйняття та розв'язання проблем праці і зайнятості, переходом від подолання наслідків безробіття до його профілактики. Концепцією визначено необхідність системно залучати до профорієнтаційної роботи всеукраїнські об'єднання організацій роботодавців, всеукраїнські профспілками, всеукраїнські громадські організації на загальнодержавному, а відповідні організації зазначених інститутів громадянського суспільства на територіальному та базовому рівні [22].

На сьогодні право на отримання профорієнтаційної допомоги закріплено в Законі України «Про зайнятість населення» де визначено, що «Кожен має право на професійну орієнтацію, яке забезпечується шляхом надання

ISSN 2786-6025 Online

комплексу профорієнтаційних послуг з вибору або зміни професії, виду діяльності та інших профорієнтаційних послуг» [19, ст.7]. Водночас професійна орієнтація населення визначено як «комплекс взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізацію здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір або зміну професії та виду трудової діяльності» [19, ст.32].

Закон визначає, що реалізація профорієнтаційних завдань здійснюється широким колом установ та організацій, зокрема: закладами освіти, охорони здоров'я, реабілітаційними установами, територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, центрами професійної орієнтації, молодіжними центрами праці, територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, установами виконання покарань, а також підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, виду діяльності та форми господарювання. Усі зазначені суб'єкти *можуть надавати* (курсив автора) послуги з професійної орієнтації, спрямовані на підтримку професійного самовизначення громадян та їх адаптацію до змін на ринку праці.

Таблиця 1

Етапи розвитку професійної орієнтації учнівської молоді в Україні.

№ з/п	Роки	Особливості етапу
1.	1920-1935 рр.	Період становлення теоретичного та експериментального дослідження проблем вибору професії.
2.	1036-1959 рр.	Занепад наукових досліджень з профорієнтації молоді, домінування комуністичної ідеології, що передбачала тісний зв'язок навчання з працею, з практикою комуністичного будівництва.
3.	1960-1983 рр.	Відновлення наукових досліджень з проблеми вибору професії. Формування готовності особистості до професійного самовизначення зводилося до усвідомлення нею значущості суспільних вимог і свідомого прийняття ідеологічних норм, правил та приписів у професійній діяльності та спілкуванні.
4.	1984-1990 рр.	Посилення уваги партії до профорієнтації школярів. Прийняття ряду нормативно-правових актів з розвитку системи профорієнтації. Введення в шкільну програму курсу «Основи виробництва. Вибір професії». Створення кабінетів профорієнтації та початок підготовки фахівців з профорієнтації у педагогічних інститутах.

ISSN 2786-6025 Online

№ з/п	Роки	Особливості етапу
5.	1991-2007 рр.	Розбудова системи професійної орієнтації молоді в незалежній демократичній Україні. Активізація наукових досліджень означеної проблеми, що підкреслюють важливість активної участі учнів у процесі професійного самовизначення та необхідність створення умов для їхнього всебічного розвитку.
6.	2008- до нині	Вдосконалення нормативно-правової бази організації профорієнтаційної роботи зі школярами, спрямування наукових пошуків у напрямку створення дієвої системи підготовки школярів до вибору професії в умовах профільної школи.

На сьогодні наукові дослідження підкреслюють важливість активної участі учнів у процесі професійного самовизначення та необхідність створення умов для їхнього всебічного розвитку. Традиційна система професійної орієнтації не в повній мірі вирішувала проблему професійного самовизначення. В її основі лежав аналіз причинно-наслідкових зв'язків та фіксація змін у свідомості особистості під впливом цілеспрямованого навчання й виховання. При цьому розкривалися закономірності онтологічного розвитку особистості на шляху до професійної реалізації.

Як зазначає О. Мельник українські дослідники проблем професійної орієнтації (Г. Балл, В. Васильєв, О. Коберник, В. Рибалка, В. Синявський, М. Тименко, Б. Федоришин та ін.) підкреслюють важливість створення педагогічних ситуацій, що сприяють активізації профорієнтаційної самодіяльності учнів.

У процесі такої діяльності школярі не лише прагнуть досягти оптимальної відповідності між вимогами професійного середовища та власними індивідуальними особливостями, а й активно освоюють це середовище, впливають на нього та водночас змінюють себе, формуючи нове ставлення до світу й до самих себе [27, с. 26].

Висновки. Аналіз нормативних документів та праць науковців спонукав до виділення 6 етапів розвитку професійної орієнтації школярів в Україні. Зміст і організаційна система функціонування шкільної профорієнтації завжди визначалися суспільними запитами, що базувалися на ідеологічних засадах комуністичної ідеології та досягненнями науки в розумінні процесів професійного становлення й особистісного розвитку людини.

Сучасні особливості зазначених факторів зумовили потребу модернізувати створену в радянські часи систему професійної орієнтації населення, адаптувати її організаційну структуру до вимог ринкової економіки, а також оновити зміст, форми та методи профорієнтаційної роботи. Це передбачає активізацію профорієнтаційної самодіяльності учнів, врахування специфіки поведінки фахівців на ринку праці, їх природного прагнення досягти

ISSN 2786-6025 Online

професійної майстерності та забезпечити собі сприятливі умови для життя й професійної діяльності.

Подальші дослідження мають спрямовуватися на розробці системи профорієнтації старшокласників в умовах нової профільної старшої школи на засадах активної участі учнів у процесі професійного самовизначення та необхідність створення умов для їхнього всебічного розвитку

Література:

1. Parsons Frank. Choosing a Vocation. Houghton Mifflin Co. Бостон. 1909. 165 p. URL: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hw20ma&seq=1 (дата звернення 12.11.2024)

2. Варнавських Н. М. Проблеми професійного самовизначення молоді на сучасному етапі ринкових перетворень. *Педагогіка і психологія.* 2002. № 4. С. 109-115.

3. Гриньова М. В. Періоди занепаду та періоди позитивних трансформацій у процесі розвитку професійної орієнтації та професійного визначення. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2024. №214. С. 36-39. https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-36-39 (дата звернення 13.11.2024)

4. Закатнов Д.О. Стан і проблеми професійної орієнтації. *Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи*. 2009. Т.1. Вип.6. С.173-179

5. Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР. Київ. Рад. шк. 1959. 26 с.

6. Зінченко В.П. Внесок В. Д. Симоненка у розвиток професійної орієнтації. Діяльність лабораторії профорієнтації Глухівського державного педагогічного інституту. *Глухівські історико-філософські читання*. 2024. Вип. 2. С.41-44

7. Коломієць М.Б. Розвиток професійно-педагогічної орієнтації в Україні. *Сучасні проблеми та шляхи вирішення профорієнтації молоді*: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, 13-14 жовтня 2011 року. Херсон: Айлант. 2011. С.59-69

8. Коропецька О. М. Психологічні основи професійної орієнтації та самореалізації особистості. Навчальний посібник. Київ. КНТ, 2016. 438 с.

9. Кузів М. З.. З історії виникнення професійної орієнтації в Україні. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2014. Випуск 42. С. 63-69

10. Монько Р. Підготовка вчителя виробничого навчання, загальнотехнічних дисциплін і трудового навчання в Україні (друга половина XX ст.). *Моделі міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньонаукових програм: виклики, можливості та варіанти впровадження: Зб. матер. II міжнар. конф. (Одеса, 5-6 липня 2021 р.)* / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса. 2021. С.114-118

11. О педологических извращениях в системе наркомпросов. Постановление центрального комитета ВКП(б) от 4 июля 1936 года. URL: https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16510.htm (дата звернення 13.11.2024)

12. Об организации межшкольных учебно-производственных комбинатов трудового обучения и профессиональной ориентации учащихся. Постановление Совета Министров СССР от 23.08.1974 №662. URL: https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data03/tex14484.htm (дата звернення 12.01.2025)

13. Об основных направлениях реформы общеобразовательной и профессиональной школы. Посановление Верховного Совета СССР от 12 апреля 1984 года. URL:

ISSN 2786-6025 Online
https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data02/tex12897.htm (дата звернення 12.12.2024)

14. Об улучшении трудового воспитания, обучения, профессиональной ориентации школьников и организации их общественно полезного, производительного труда. Постановлени ЦК КПСС, Совета Министров СССР от 12.04.1984 №314. URL: https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data02/tex12899.htm (дата звернення 21.12.2024)

15. Ошуркевич Наталія, Потіха Зінаїда. Сучасний стан і проблеми професійної орієнтації молоді в Україні та Канаді. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки).* Випуск № 3-4 (56-57). 2018. С. 121-126

16. Піддячий М. І. Історичні передумови і теоретичні засади профорієнтації школярів : [іст. тенденції психол.-пед. теорії профорієнтації та сучас. напрями профорієнтац. роботи]. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 3. С. 29–36.

17. Пономарьова Н. Етапи становлення системи професійної орієнтації в Україні в аспектно-історичній ретроспективі. *Новий колегіум.* 2020. №1(99). С.73-85.

18. Пономарьова Н. О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах. : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2017. 545 с. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/09/disser_Ponomarova.pdf (дата звернення: 03.02.2025).

19. Про зайнятість населення. Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. (у редакції від 01.01.2025) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text (дата звернення 03.01.2025)

20. Про зайнятість населення. Закон Української радянської соціалістичної республіки від 01.03.1991 №803-XII / Закон онлайн. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/155802___600454 (дата звернення 11.12.2024)

21. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 № 851. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text (дата звернення 3.11.2024)

22. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 № 842 (у редакції від 29.01.2022) // База даних «Законодавство України» / КМ України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text (дата звернення 14.11.2024)

23. Про затвердження Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. Наказ Міністерства освіти України, Міністерства праці України, Міністерства у справах молоді і спорту України від 02.06.1995 №159/30/1526 // База даних «Законодавство України» / Міністерство освіти України, Міністерство праці України, Міністерство у справах молоді і спорту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-95#Text (дата звернення 12.12.2024)

24. Про Концепцію державної системи професійної орієнтації населення. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1994 р. №48 // База даних «Законодавство України» / КМ України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/48-94-%D0%BF#Text (дата звернення 16.10.2024)

25. Про лабораторію виховання готовності до ринку праці. / Інститут проблем виховання НАПН України. URL: https://ipv.org.ua/2020/2065/ (дата звернення 11.11.2024)

26. Про створення державної служби зайнятості в Українській РСР. Постанова Ради Міністрів Української РСР від 21 грудня 1990 р. № 381 // База даних «Законодавство України

ISSN 2786-6025 Online

/ Рада Міністрів Української РСР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-90-%D0%BF#Text (дата звернення 11.12.2024)

27. Професійна орієнтація старшокласників: теорія і практика: науково-методичний посібник [для вчителів] / За ред. О. В. Мельника. Київ: "Четверта хвиля". 2009. Вип.№ 1.230с.

28. Розвиток професійної орієнтації в Україні : [наук.-допом. бібліогр. покажч. НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського] / Л. О. Пономаренко, Н. А. Стельмах, Л. І. Ніколюк ; [наук. ред. П. І. Рогова; наук. консультант О. В. Мельник; бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко]. Київ. 2009. 112 с.

29. Сковорода Г. Твори в 2-х т. Київ : Обереги, 1994. Т. 1. 528 с.

30. Сліпчук В. Л. Проблема допрофесійної підготовки учнів в умовах ліцею: історико-педагогічний аналіз. *Пед. процес: теорія і практика : зб. наук. пр.* / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України [та ін.]. Київ. 2006. Вип. 5. С. 134-143.

31. Федоришин Б. А. Профконсультаційна робота зі старшокласниками. Київ. 1980. 158 с.

32. Черниш А. Історичні аспекти створення та проблеми організації проф-орієнтаційної роботи в середніх загальноосвітніх закладах : [вибір професії як одне з головних рішень в житті людини]. *Нова педагогічна думка.* 2006. № 3. С. 98-101.

33. Штати Всеукраїнського Інституту Праці. Постанова Ради народних комісарів від 8 серпня 2024 р. №196. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1924 рік / Народний комісаріат юстиції. 4-е вид. Харків: Друкарня УВО ім. М. Фрунзе, 1924. 1052 с. С.519-520

34. Янченко Т. В. Педологія в Україні та зарубіжжі: теорія і практика: монографія. Чернігів. Десна Поліграф. 2016. 451 с.

References:

1. Parsons, F. (1909). Choosing a vocation. Houghton Mifflin. https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hw20ma&seq=1

2. Varnavskykh, N. M. (2002). *Problemy profesiinoho samovyznachennia molodi na suchasnomu etapi rynkovykh peretvoren [Problems of professional self-determination of youth at the present stage of market transformations]*. Pedahohika i psykholohiia, (4), 109–115.

3. Hrynova, M. V. (2024). *Periody zanepadu ta periody pozytyvnykh transformatsii u protsesi rozvytku profesiinoi oriientatsii ta profesiinoho vyznachennia [Periods of decline and periods of positive transformations in the development of career guidance and professional self-determination]*. Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky, (214), 36–39. https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-36-39

4. Zakatnov, D. O. (2009). *Stan i problemy profesiinoi oriientatsii [The state and problems of career guidance]*. Profesiino-tekhnichna osvita: innovatsiinyi dosvid, perspektyvy, 1(6), 173–179.

5. Zakon pro zmitsnennia zviazku shkoly z zhyttiam i pro podalshyi rozvytok systemy narodnoi osvity v Ukrainskii RSR [Law on strengthening the connection of school with life and on the further development of the public education system in the Ukrainian SSR]. (1959). Rad. shk.

6. Zinchenko, V. P. (2024). *Vnesok V. D. Symonenka u rozvytok profesiinoi oriientatsii. Diialnist laboratorii proforiientatsii Hlukhivskoho derzhavnoho pedahohichnoho instytutu [V. D. Symonenko's contribution to the development of career guidance. Activities of the career guidance laboratory of Hlukhiv State Pedagogical Institute]*. Hlukhivski istoryko-filosofski chytannia, (2), 41–44.

ISSN 2786-6025 Online

7. Kolomiiets, M. B. (2011). *Rozvytok profesiino-pedahohichnoi oriientatsii v Ukraini [Development of vocational and pedagogical orientation in Ukraine]*. In Suchasni problemy ta shliakhy vyrishennia proforiientatsii molodi: Zbirnyk naukovykh prats za materialamy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (October 13–14, 2011) (pp. 59–69). Ailant.

8. Koropecka, O. M. (2016). Psykholohichni osnovy profesiinoi oriientatsii ta samorealizatsii osobystosti [Psychological foundations of career guidance and personal self-realization]. KNT.

9. Kuziv, M. Z. (2014). *Z istorii vynyknennia profesiinoi oriientatsii v Ukraini [From the history of the emergence of career guidance in Ukraine]*. Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity, (42), 63–69.

10. Monko, R. (2021). *Pidhotovka vchytelia vyrobnychoho navchannia, zahalnotekh-nichnykh dystsyplin i trudovoho navchannia v Ukraini (druha polovyna XX st.) [Training of teachers of industrial training, general technical disciplines and labor education in Ukraine (second half of the 20th century)]*. In Modeli mizhdystsyplinarnykh ta mizhhaluzevykh osvitnikh ta osvitno-naukovykh prohram: vyklyky, mozhlyvosti ta varianty vprovadzhennia: Zbirnyk materialiv II mizhnarodnoi konferentsii (Odesa, July 5–6, 2021) (pp. 114–118). Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova.

11. Pedologicheskikh izvrashcheniiakh v sisteme narkomprosov. Postanovlenie Tsentralnogo komiteta VKP(b) ot 4 iiulia 1936 goda [On pedological distortions in the system of People's Commissariats of Education. Resolution of the Central Committee of the All-Union Communist Party (Bolsheviks) of July 4, 1936]. (1936). https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16510.htm

12. Ob organizatsii mezhshkolnykh uchebno-proizvodstvennykh kombinatov trudovogo obucheniia i professionalnoi orientatsii uchashchikhsia. Postanovlenie Soveta Ministrov SSSR ot 23.08.1974 No. 662 [On the organization of interschool training and production complexes for labor education and vocational guidance of students. Resolution of the Council of Ministers of the USSR of August 23, 1974 No. 662]. (1974). https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data03/tex14484.htm

13. Ob osnovnykh napravleniiakh reformy obshcheobrazovatelnoi i professionalnoi shkoly. Postanovlenie Verkhovnogo Soveta SSSR ot 12 aprelia 1984 goda [On the main directions of reform of general and vocational schools. Resolution of the Supreme Soviet of the USSR of April 12, 1984]. (1984). https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data02/tex12897.htm

14. Ob uluchshenii trudovogo vospitaniia, obucheniia, professionalnoi orientatsii shkolnikov i organizatsii ikh obshchestvenno poleznogo, proizvoditelnogo truda. Postanovlenie TsK KPSS, Soveta Ministrov SSSR ot 12.04.1984 No. 314 [On improving labor education, training, vocational guidance of schoolchildren and the organization of their socially useful productive work. Resolution of the Central Committee of the CPSU and the Council of Ministers of the USSR of April 12, 1984 No. 314]. (1984). https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data02/tex12899.htm

15. Oshurkevych, N., & Potikha, Z. (2018). *Suchasnyi stan i problemy profesiinoi oriientatsii molodi v Ukraini ta Kanadi [Current state and problems of career guidance of youth in Ukraine and Canada]*. Nepererva profesiina osvita: teoriia i praktyka (seriia: pedahohichni nauky), (3–4(56–57)), 121–126.

16. Piddiachyi, M. I. (2006). *Istorychni peredumovy i teoretychni zasady proforiientatsii shkoliariv [Historical preconditions and theoretical foundations of career guidance of school students]*. Pedahohika i psykholohiia, (3), 29–36.

ISSN 2786-6025 Online

17. Ponomarova, N. (2020). *Etapy stanovlennia systemy profesiinoi oriientatsii v Ukraini v aspektno-istorychnii retrospektyvi [Stages of formation of the career guidance system in Ukraine in aspect-historical retrospect]*. Novyi kolehium, (1(99)), 73–85.

18. Ponomarova, N. O. (2017). *Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv informatyky do proforiientatsiinoi roboty u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological foundations of training future computer science teachers for career guidance work in general secondary education institutions]* (Doctoral dissertation). Kharkiv. http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2018/09/disser_Ponomarova.pdf

19. Pro zainiatist naselennia. Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 No. 5067-VI (u redaktsii vid 01.01.2025) [On employment of the population. Law of Ukraine of July 5, 2012 No. 5067-VI (as amended on January 1, 2025)]. (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text

20. Pro zainiatist naselennia. Zakon Ukrainskoi Radianskoi Sotsialistychnoi Respubliky vid 01.03.1991 No. 803-XII [On employment of the population. Law of the Ukrainian Soviet Socialist Republic of March 1, 1991 No. 803-XII]. (1991). https://zakononline.com.ua/documents/show/155802___600454

21. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu profilnoi serednoi osvity. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.07.2024 No. 851 [On approval of the State Standard of Specialized Secondary Education. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 25, 2024 No. 851]. (2024). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text

22. Pro zatverdzhennia Kontseptsii derzhavnoi systemy profesiinoi oriientatsii naselennia. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.09.2008 No. 842 (u redaktsii vid 29.01.2022) [On approval of the Concept of the State System of Career Guidance of the Population. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 17, 2008 No. 842 (as amended on January 29, 2022)]. (2008). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text

23. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro profesiinu oriientatsiiu molodi, yaka navchaietsia. Nakaz Ministerstva osvity Ukrainy, Ministerstva pratsi Ukrainy, Ministerstva u spravakh molodi i sportu Ukrainy vid 02.06.1995 No. 159/30/1526 [On approval of the Regulation on career guidance of studying youth. Order of the Ministry of Education of Ukraine, Ministry of Labor of Ukraine, Ministry for Youth and Sports of Ukraine of June 2, 1995 No. 159/30/1526]. (1995). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-95#Text

24. Pro Kontseptsiiu derzhavnoi systemy profesiinoi oriientatsii naselennia. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 sichnia 1994 r. No. 48 [On the Concept of the State System of Career Guidance of the Population. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 27, 1994 No. 48]. (1994). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/48-94-%D0%BF#Text

25. Pro laboratoriiu vykhovannia hotovnosti do rynku pratsi [On the Laboratory of Education of Readiness for the Labor Market]. (2020). Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy. https://ipv.org.ua/2020/2065/

26. ro stvorennia derzhavnoi sluzhby zainiatosti v Ukrainskii RSR. Postanova Rady Ministriv Ukrainskoi RSR vid 21 hrudnia 1990 r. No. 381 [On the establishment of the State Employment Service in the Ukrainian SSR. Resolution of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR of December 21, 1990 No. 381]. (1990). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-90-%D0%BF#Text

27. Melnyk, O. V. (Ed.). (2009). Profesiina oriientatsiia starshoklasnykiv: teoriia i praktyka: naukovo-metodychnyi posibnyk dlia vchyteliv [Career guidance of senior pupils: Theory and practice: Scientific and methodological manual for teachers] (Issue 1). Chetverta khvylia.

28. Ponomarenko, L. O., Stelmakh, N. A., & Nikoliuk, L. I. (2009). Rozvytok profesiinoi oriientatsii v Ukraini [Development of career guidance in Ukraine].

ISSN 2786-6025 Online

29. Skovoroda, H. (1994). Tvory v 2 t. [Works in 2 vols.] (Vol. 1). Oberehy.

30. Slipchuk, V. L. (2006). *Problema doprofesiinoi pidhotovky uchniv v umovakh litseiu: istoryko-pedahohichnyi analiz [The problem of pre-professional training of students in lyceum conditions: Historical and pedagogical analysis]*. Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka, (5), 134–143.

31. Fedoryshyn, B. A. (1980). Profkonsultatsiina robota zi starshoklasnykamy [Career counseling work with senior pupils].

32. Chernysh, A. (2006). *Istorychni aspekty stvorennia ta problemy orhanizatsii proforiientatsiinoi roboty v serednikh zahalnoosvitnikh zakladakh [Historical aspects of the creation and problems of organizing career guidance work in secondary general education institutions]*. Nova pedahohichna dumka, (3), 98–101.

33. Shtaty Vseukrainskoho Instytutu Pratsi. Postanova Rady narodnykh komisariv vid 8 serpnia 1924 r. No. 196 [Staffing of the All-Ukrainian Institute of Labor. Resolution of the Council of People's Commissars of August 8, 1924 No. 196]. (1924). In Zbirnyk uzakonen ta rozporiadzhen robitnycho-selianskoho uriadu Ukrainy za 1924 rik (pp. 519–520). Drukarnia UVO im. M. Frunze.

34. Yanchenko, T. V. (2016). Pedolohiia v Ukraini ta zarubizhzhi: teoriia i praktyka: monohrafiia [Pedology in Ukraine and abroad: Theory and practice: Monograph]. Desna Polihraf.

Дата першого надходження статті до видання: 07.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026